فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره چهل و سوم، تابستان ۱۴۰۲- صفحات ۱۲۹-۱۰۵

ارائه الگوی پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری

نوع مقاله: پژوهشی

رضا کهخایی اکبری[۱]
علی خوزین[۲]
جمادردی گرگانلی دوجی[۳]
مریم بخاراییان [۴]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱/۲۶

چکیده

هدف پژوهش ارائه الگوی پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری بود. روش تحقیق آمیخته اکتشافی است. جامعه آماری در بخش کیفی شامل خبرگان دانشگاهی و در بخش کمی کلیه مدیران و رؤسای شعب بر مبنای درجه بانک‌های دولتی و خصوصی استان گلستان بود. در بخش کیفی از نمونه‌گیری هدفمند به شیوه گلوله‌برفی و قضاوتی و در بخش کمی از شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده براساس فرمول حجم نمونه کوکران بطور تصادفی تعداد ۳۸۴ نفر برای آزمون مدل انتخاب شدند. ابزار تحقیق در بخش کیفی، مصاحبه با خبرگان و در بخش کمی، پرسشنامه بود. روایی در بخش کیفی از معیارهای تائیدپذیری، قابلیت اطمینان، انتقال‌پذیری، قابلیت اعتبار و در بخش کمی از روایی محتوایی و روایی سازه بهره گرفته شد. پایایی در بخش کیفی از دو روش بازآزمون و روش توافق درون‌موضوعی بین کدگذاران و در بخش کمی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده و مورد تأیید قرار گرفتند. در بخش کیفی مقوله‌های مشابه در یکدیگر ادغام و در نهایت ۴۷ داده کلی حاصل شد. در مرحله بعد داده‌های کدگذاری شده در قالب ۶ مقوله طبقه‌بندی شدند. مدل کیفی تدوین شده در قالب پرسشنامه مورد آزمون قرار گرفت. در بخش کمی با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی، مدل مورد بررسی قرار گرفته و برازش مدل تجربی تعیین گردید. نتایج مدل ساختاری نشان داد که مدل

---

۱ دانشجوی دکتری گروه مدیریت، واحد علی‌آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی‌آباد کتول، ایران.
rezaakbari832@gmail.com
۲ استادیار گروه مدیریت، واحد علی‌آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی‌آباد کتول، ایران (نویسنده مسئول).
Khozein@yahoo.com
۳ استادیار گروه مدیریت، واحد علی‌آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی‌آباد کتول، ایران.
jgorganli@yahoo.com
۴ استادیار گروه مدیریت، واحد علی‌آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی‌آباد کتول، ایران
m.bokharayan@gmail.com

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

پیشنهادی از اعتبار کافی برخوردار است که با استفاده از نرم‌افزار pls مدل معادلات ساختاری تحلیل شد و برازش مدل‌های اندازه‌گیری، ساختاری وکلی مدل مورد تأیید قرارگرفت. به‌طور کلی نتایج نشان داد که مدیریت جذب منابع، افزایش سودآوری، مدیریت بهینه مصارف و تعهدات، مدیریت ارتباط با مشتری، مدیریت اقلام معوق و مشکوک و ارتقای فعالیت‌های ارزی از ابعاد اصلی در پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری می‌باشد.

کلمات کلیدی: الگو- استرس مالی – صنعت بانکداری.

طبقه بندی JEL : C11,G15,E58

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

مقدمه

بحران‌های مالی ۲۰۰۱ و ۲۰۰۳ و بحران بدهی اروپا نشان می‌دهند، استرس‌های فزاینده در بازارهای مالی از اهمیت زیادی جهت تحلیل و پیش‌بینی فعالیت‌های اقتصادی برخوردار هستند. در پی این بحران، اقتصاد، شاهد اعلام ورشسستگی موسسه‌های مالی مختلف و خرید آن‌ها توسط دولت یا شرکت‌های رقیب بود (دوکا و پلتنن۱، ۲۰۱۱). بحران مالی ۲۰۰۷ که به عقیده بسیاری از کارشناسان، یکی از بزرگترین بحران‌های ایجاد شده در دنیا بعد از بحران دهه ۱۹۳۰ می‌باشد، نه‌تنها اقتصاد آمریکا بلکه اقتصاد بسیاری از کشورها را تحت تاثیر خود قرار داد. از این رو آن را به سونامی عظیمی تشبیه کرده‌اند که از آمریکا شروع شد و رفته‌رفته با گسترش دامنه خود به کشورهای اروپایی و سپس سایر نقاط دنیا سرایت کرد و در این میان، حتی اقتصاد کشورهای کوچک را نیز تحت تاثیر قرار داد. در پی این بحران اقتصاد شاهد اعلام ورشکتگی موسسه‌های مالی مختلف و خرید آنها توسط دولت یا شرکت‌های رقیب بود (معطوفی، ۱۳۹۳). شاخص قیمت در بورس‌های بزرگ و کوچک دنیا با کاهش قابل توجه روبرو شد. قدرت وامدهی و نقدینگی در اختیار موسسات مالی به شدت کاهش یافت.

استرس مالی عبارت است از شرایطی که در آن بازارهای مالی و اقتصاد به احتمال زیاد با آشفتگی مالی مواجه می‌باشند (ایلینگ و لیو۲، ۲۰۰۶). همچنین در تعریفی دیگر از استرس مالی به عنوان اختلال در نرمال بازارهای مالی یاد می‌شود (هاکیو و کیتون۳، ۲۰۰۹). افزایش در استرس مالی، به سه شکل می‌تواند کاهش فعالیت‌های اقتصادی را به همراه داشته باشد. اول آن که افزایش عدم‌اطمینان در خصوص ارزش دارایی‌های مالی می‌تواند منجر به افزایش نوسان در قیمت دارایی‌ها شود. مطالعات تجربی نشان می‌دهند، نوسانات قیمتی ضمن محتاط کردن بیشتر بنگاه‌ها، منجر به تاخیر انداختن تصمیمات مهم در مورد سرمایه‌گذاری و یا استخدام نیروی کاری تا زمان رفع عدم اطمینان می‌شود (هاکیو و کیتون، ۲۰۰۹؛ سویکا۴ و همکاران، ۲۰۱۳). دیگر آنکه، استرس مالی منجر به بکارگیری استانداردهای اعتباری سختگیرانه به‌وسیله بانک‌ها شده و بدین‌وسیله موجب کاهش فعالیت‌های اقتصادی می‌گردد (داوینگ و هاکیو، ۲۰۱۰). یکی دیگر از دلایلی که سرمایه‌گذاران درخواست بازده بیشتری روی اوراق بدهی یا سهام (در دوران بحران مالی) می‌کنند، این می‌باشد که بانک‌ها تمایل کمتری به قرض دادن دارند. در چنین شرایطی بانک‌ها اقدام به

---

۱ Duca and Peltonen

۲ Illing and Liu

۳ Hakkio and Keeton

۴ Cevika, et al.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

کاهش وام‌دهی به دو صورت می‌کنند، اول آنکه با افزایش نرخ بهره وام‌های جدید، جذابیت آن را برای قرض گیرندگان کاهش می‌دهند (معطوفی، ۱۳۹۷). دیگر آن که با افزایش حداقل استانداردهای اعتباردهی، استقراض کنندگان را سخت‌تر واجد شرایط دریافت وام می‌کنند (ایلینگ و لیو، ۲۰۰۶).

این تحقیق از این جهت نوآور و جدید می‌باشد که هنوز به بررسی کیفی استرس مالی در ادبیات مالی و حسابداری نشده است. این پژوهش به دنبال آن است که مبنایی مناسب برای تحقیقات آتی کشور در این حوزه باشد. درهمین راستا لازم است به عواملی که ارتباط مستقیم و غیرمستقیم با موضوع تحقیق داشته و بر آن تأثیرگذارند، توجه شود. این تحقیق در داخل کشور به لحاظ قلمرو موضوعی، دارای نوآوری زمانی و مکانی است که تلاش می‌کند به پدیده شکاف نظر عمل و عوامل وابسته به آن در رفتار بانک براساس پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری بپردازد. بنابراین، پیشگیری از استرس مالی که به پیچیدگی بهینه دست می‌یابد یک کار چالش‌برانگیز است.

علیرغم مطالعات متعدد قبلی که به بررسی موضوع پرداخته‌اند، یافته‌های مربوط به تأثیر استرس مالی متناقض و نتیجه‌ناپذیر است. بر این اساس به نظر می‌رسد، شناخت منابع اصلی ایجاد کننده استرس مالی و اثرات آن به عنوان یکی از حوزه‌های مهم در مباحث مالی محسوب می‌شوند. به طور کل در حوزه استرس مالی دو دسته سوال کلی مطرح می‌شود. اول آنکه چه عواملی باعث ایجاد استرس مالی می‌شوند و دیگر آنکه استرس مالی چه تاثیری بر سیستم مالی و اقتصاد دارد. از آنجا که احتمال بروز بحران وجود دارد و خروج از بحران بسیار کار مشکلی می‌باشد و از آنجا که همیشه پیشگیری بهتر از درمان است، این پژوهش به ارائه الگوی پیشگیری استرس مالی پرداخته است. ادبیات موجود در حوزه مورد بررسی نشان می‌دهد، علیرغم آن که پژوهش‌های متعددی در حوزه شناسایی اثرات استرس مالی بر سیستم مالی و اقتصاد انجام شده است، ولی به نظر می‌رسد، با فقدان مطالعات کاربردی در خصوص شناسایی و شناخت استرس مالی به طور عام و در ایران به‌طور خاص مواجه می‌باشیم و با وجود مطالعات پراکنده و منابع اندک موجود، هنوز الگویی منسجم در این مورد برای صنعت بانکداری به عنوان یکی از نهادهای تراز اول کشور ارایه نشده است. لذا محقق در این رساله بر آن است در سایه مطالعات گسترده به این سوال پاسخ دهد که الگوی پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری چگونه می‌باشد؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

در یک مفهوم کلی، استرس مالی را می‌توان اختلال در عملکرد نرمال بازار مالی تعریف کرد. به بیان دیگر استرس مالی به عنوان شرایطی شناخته می‌شود که در نتیجه عدم اطمینان و تغییر انتظارات نسبت به زیان بازارها و موسسات مالی ایجاد شده و بر متغیرهای اقتصادی تاثیر می‌گذارد. (معطوفی۱ و همکاران، ۲۰۱۴). بانک‌ها به عنوان بخش اصلی نظام مالی، نقش مهمی در تامین مالی بخش‌های تولیدی، تجاری و مصرفی و حتی دولتی بر عهده دارند. صنعت بانکداری در اقتصاد ایران از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است، زیرا به‌دلیل عدم توسعه لازم بازار سرمایه، در عمل این بازار پولی است که در چارچوب نظام بانکی کشور عهده‌دار تامین مالی بلندمدت و کوتاه مدت بنگاه‌ها می‌باشد (اکبری و امانی،۱۴۰۱). که متأسفانه این بخش در رسیدن به اهداف خود چندان موفق عمل ننموده است. دولتی بودن اکثریت نظام بانکی در کشور منجر به آن شده است که اولین و مهمترین مرکز توجه به منظور تامین مالی، نظام بانکی باشد.

با ثبات سیستم مالی، بازارها درست کار می‌کنند، مؤسسات بدون مشکلات خاص به عملیات خود ادامه می‌دهند و قیمت دارایی‌ها از ارزش بنیادین آنها فاصله معنی‌دار ندارد. چنین شرایطی برای یک اقتصاد که می‌خواهد به اهداف رشد پایدار و تورم پایین برسد، حیاتی است. بنابراین سیستم باثبات، انعطاف پذیر بود و قادر است تا نوسانات طبیعی در قیمت دارایی‌ها را که ناشی از شرایط پویای عرضه و تقاضا و افزایش عدم‌اطمینان می‌باشد، تحمل نماید (معطوفی و لشکربلوکی، ۱۳۹۵). استرس مالی شرایطی را به‌وجود می‌آورد که منجر به ناتوانی مؤسسات مالی در انجام تعهداتشان و از دست دادن توانایی تخصیص منابع مالی می‌شود. همچنین استرس مالی منجر به گسترش بی‌ثباتی مالی شده و با اختلال در عملکرد سیستم مالی به رشد اقتصادی و رفاه اجتماعی آسیب می‌رساند (سویکا و همکاران، ۲۰۱۳). بنابراین سیاست‌های اتخاذ شده از سوی بانک‌ها می‌تواند ضمن افزایش هزینه‌های تامین مالی بنگاه‌ها، با تاثیر بر مخارج آنها موجبات کاهش فعالیت‌های اقتصادی و تشدید اثرات مخرب استرس مالی را فراهم آورد. زمانی که استرس پایین است، بازارمالی به صورت یکنواخت عمل می‌کند، بنابراین استرس مالی پایین می‌تواند به‌عنوان روغن کاری چرخ‌های معاملات اقتصادی، رشد اقتصادی را از طریق انتقال کارآمد وجوه از پس‌اندازکنندگان به قرض گیرندگان تسهیل نماید. در حالیکه در بازارهای با روند نزولی و شرایط مالی پراسترس، جذب و تهیه وجوه از قرض‌دهندگان بسیار مشکل‌تر شده و با توجه به افزایش بازده مورد انتظار قرض دهندگان جهت سرمایه‌گذاری در بنگاه‌ها، هزینه‌های بیشتری را بر شرکت‌ها

۱ Ma'Toufi

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

تحمیل می‌کنند (داوینگ و هاکیو۱، ۲۰۱۰). بنابراین نیاز به الگویی برای پیشگیری از استرس مالی ضرورت دارد.

از نشانه‌های ایجاد استرس مالی می‌توان به از دست دادن نقدینگی، ارزش‌های در حال سقوط، افزایش ریسک‌گریزی و افزایش نوسانات بازار اشاره کرد. (پورغلامرضایی و همکاران، ۱۴۰۰). با در نظر گرفتن مباحث بیان شده می‌توان به‌طور خلاصه پژوهش‌های داخلی و خارجی انجام شده درباره موضوع مزبور را به شرح جدول ۱ ارائه کرد.

جدول ۱- تحقیقات انجام شده داخلی و خارجی

پژوهشگر و تاریخ	عنوان	خلاصه یافته‌ها
رضاقلی‌زاده و رجب‌پور (۱۳۹۹)	بررسی استرس مالی، ریسک سیاسی و رشد اقتصادی: شواهدی جدید از ایران	یافته‌های حاصل از برآورد مدل‌ها بیانگر این است که افزایش استرس مالی بر رشد اقتصادی، تشکیل سرمایه و رشد هزینه مصرف نهایی کشور تاثیر منفی داشته و افزایش شاخص عددی ریسک اقتصادی که به معنای میزان کاهش ریسک در کشور است، تاثیر مثبت بر این متغیرها داشته است.
فلاح پور (۱۳۹۸)	طراحی شاخص استرس مالی در نظام مالی ایران با رویکرد نظریه پرتفوی	نتایج مقایسه معیارهای دقت پیش بینی نشان داد که گرچه اختلاف نتایج عملکرد این شاخص های قابل توجه نیست، اما شاخص استرس ساخته شده به روش BEKK-GARCH عملکرد بهتری داشته و در مقایسه با دو روش دیگر استفاده شده برای برآورد همبستگی زیرشاخص‌ها، بهتر تغییرات بخش واقعی اقتصاد را توضیح می‌دهد
حیدریان و همکاران (۱۳۹۸)	محاسبه شاخص استرس مالی و تحلیل تأثیرهای آن بر رشد اقتصادی ایران؛ کاربردی از مدل خودرگرسیون مارکف ـ سوئیچینگ	نتایج برآورد مدل نشان می‌دهد، اقتصاد ایران طی ۱۳ سال استرس مالی منفی و طی نه سال استرس مالی مثبت داشته که به‌ترتیب باعث کاهش و افزایش رشد اقتصادی در کشور شده است البته پایداری سال‌های رکود و استرس مالی منفی بیشتر از سال‌های رونق و استرس مالی مثبت بوده، به‌گونه‌ای که اثر کلی استرس مالی بر رشد اقتصادی منفی و معنادار بوده است.

۱ Davig and Hakkio

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

ابراهیمی شقاقی و همکاران (۱۳۹۸)	اثر شاخص استرس مالی بر رشد اقتصادی در ایران (رویکرد مقایسه‌ای مدل خطی و غیرخطی)	براساس نتایج به دست آمده شاخص استرس مالی در مدل‌های بلندمدت و کوتاه مدت اثر منفی و معنی دار بر رشد اقتصادی دارد. مقدار ضریب این شاخص ۰/۰۲-٪ است بدین معنی که با افزایش ۱٪ در مقدار این شاخص رشد اقتصادی سرانه به میزان ۰/۰۲٪ کاهش می‌یابد. لذا استرس مالی مانعی برای رشد اقتصادی است و متغیرهای مخارج دولت، مالیات‌ها، نقدینگی و حاشیه نرخ ارز که به‌عنوان شاخص‌هایی از نحوه مدیریت دولت در سیاست‌های مالی، پولی و ارزی است به‌صورت کارا مورد استفاده قرار نگرفته اند
معطوفی (۱۳۹۷)	تبیین مشخصه‌های استرس مالی در بازار سرمایه ایران	نتایج پژوهش با تایید کلیه فرضیه‌ها نشان داد متغیرهای عدم‌اطمینان سرمایه‌گذاران به ارزش بنیادین دارایی‌های مالی، عدم‌تقارن اطلاعاتی، عدم‌تمایل سرمایه‌گذاران به نگهداری دارایی‌های ریسکی و عدم‌تمایل سرمایه‌گذاران به نگهداری دارایی‌های غیرنقد به عنوان مشخصه‌های استرس مالی در بازار سرمایه ایران می‌باشند.
معطوفی و ولیان (۱۳۹۷)	بررسی رابطه بین کیفیت سود و استرس مالی در بورس اوراق بهادار تهران	نتایج پژوهش با تایید فرضیه تحقیق نشان داد بین کیفیت سود و استرس مالی در بازار سرمایه ایران رابطه منفی معنادار وجود دارد.
کردلویی و آسیایی طاهری (۱۳۹۵)	تعیین شاخص استرس مالی در بازارهای بانکداری	نتایج پژوهش حاضر نشان داد در ایران میان استرس مالی و برخی از بازارهای مورد بررسی با وقفه ۳ ماهه روابط معناداری وجود دارد.
کردلویی و ذوالفقاری (۱۳۹۵)	بررسی اثرات پویای استرس مالی بر عملکرد صنعت بانکداری ایران	یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه های تحقیق نشان داد که معیارهای استرس مالی بر معیارهای عملکرد بانک‌ها در بازار سرمایه ایران تاثیرگذار هستند.
یائو۱ و همکاران (۲۰۲۰)	پویایی استرس مالی در چین: چشم انداز بهم پیوسته	بازار بین بانکی و اوراق قرضه بسیار مرتبط است و نقش اصلی در انتقال استرس دارد. برای مقابله با استرس مالی، یک استراتژی سیستمی اما متمرکز لازم است.

۱ Yao

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

ایشراکیه۱ و همکاران (۲۰۲۰)	شاخص استرس مالی برای یک کشور در حال توسعه: لبنان	یک فهرست کامپوزیت گسترده که شامل سه بخش مختلف بازار می‌باشد: بخش بانکی، بازار سهام و ارز و سایر بازارها. IFEFSI به عنوان یک معیار برای شرایط مالی، باید اطلاعات ارزشمندی را برای تنظیم کننده‌های کلان فراهم کند که هدف آنها حفظ یک سیستم مالی صاف و مقاوم است. با استفاده از آن به عنوان ابزاری برای کمک به نظارت، شناسایی و رفع هرگونه بحران احتمالی، آنها برای حفظ ثبات مالی و اقتصادی در لبنان مجهزتر هستند.
پولات و اوزکان۲ (۲۰۱۹)	مکانیسم انتقال استرس مالی به فعالیت‌های اقتصادی در ترکیه	نتایج تحقیق حاکی از آن بود که وخامت شرایط مالی فعالیت اقتصادی واقعی را به طور معناداری و نامطلوبی تحت تأثیر قرار می‌دهد.
السید و یارُوایا۳ (۲۰۱۹)	پویایی استرس مالی در منطقه منا	با استفاده از یک چارچوب اتصال فرکانس پویا نتیجه گرفته شد که انتقال استرس بین بازارها در فرکانس‌های پایین نسبت به فرکانس‌های بالا بیشتر است.
فرر۴ و همکاران (۲۰۱۸)	تعامل بین استرس مالی و فعالیت اقتصادی برای ایالات متحده: یک تحلیل زمان و فرکانس متفاوت با استفاده از موجک	تأثیر استرس بازار مالی بر اقتصاد واقعی به ویژه در دوره‌های آشفتگی عمده اقتصادی شدید است. علاوه بر این، ارتباط معنی‌داری بین استرس مالی و محیط اقتصادی بیشتر در افق زمانی از یک تا چهار سال متمرکز است، نشان داد که تأثیر استرس مالی بر فعالیت اقتصادی به ویژه در دراز مدت قابل مشاهده است.
استونا۵ و همکاران (۲۰۱۸)	پویایی اقتصادی در دوره‌های استرس مالی: شواهد از برزیل	سیاست‌های مناسب برای برخی از کشورها در مواقع عادی، مانند یک سیاست پولی انبساطی، می‌تواند سناریو را در یک وضعیت نامطلوب بدتر کند، این نشان می‌دهد که سیاست گذاران می‌توانند سیاستی را که با موفقیت اجرا می‌شود، به یک بحران مالی تعمیق دهند.
ایوگینیدیس و تساگکانوس۱	اثرات نامتقارن انتقال بین المللی	شوک مالی مضر ایالات متحده به وخیم‌تر شدن اوضاع اقتصادی و مالی در داخل و منطقه یورو منجر می‌شود. علاوه بر این، در مواقع

۱ Ishrakieh
۲ Polat and Ozkan
۳ Elsayed and Yarovaya
۴ Ferrer
۵ Stona

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

(۲۰۱۷)	استرس مالی ایالات متحده	آشفتگی، سازوکار شتاب دهنده مالی انتقال شوک‌های استرس مالی ایالات متحده را با کاهش فعالیت اقتصادی خود تقویت و تبلیغ می‌کند.
ابورا و روی۲ (۲۰۱۷)	استرس‌های مالی و پویایی اقتصادی: فرانسه	در حالیکه قسمت‌هایی از استرس مالی بالا با فعالیت اقتصادی پایین‌تر ارتباط ضعیفی دارد، اما قسمت‌های رژیم استرس مالی کم با توجه به پویایی اقتصادی ناچیز است.
هابریچ و تتلو۳ (۲۰۱۵)	استرس مالی و پویایی اقتصادی: انتقال بحران	نتایج نشان می‌دهد که متغیر زمانی از نظر آماری دارای اهمیت است، که وقایع استرس به خوبی با رویدادهای تاریخی مطابقت دارند، و تغییر در رویدادهای استرس برای اقتصاد بسیار مضر است. سیاست پولی متعارف در چنین دوره هایی ضعیف است.
پارک و مرکادو۴ (۲۰۱۴)	اثر استرس مالی بر اقتصاد بازارهای در حال ظهور	بحران‌مالی در اقتصاد پیشرفته می‌تواند موجب ایجاد استرس شدید مالی در بازارهای در حال ظهور شود.
پارک۵ و همکاران (۲۰۱۳)	اثر استرس مالی بر اقتصاد بازارهای در حال ظهور	نه تنها بازارهای اقتصادی پیشین، بلکه بازارهای ناحیه‌ای و حتی غیر ناحیه‌ای، بر رشد استرس مالی بازارها اثر گذارند.
سندال۶ و همکاران (۲۰۱۳)	شاخص استرس مالی برای سوئد	چهار شاخص ایجادکننده استرس که در این پژوهش انتخاب کردند، به طور مستقیمیا غیرمستقیم به هزینه‌های مالی حاکم در بازارهای مالی مربوط می‌باشند. چهار شاخص ذکر شده در مطالعه آنها شامل، بازار سهام، بازار اعتبار، بازار اوراق قرضه و بازار ارز بود.

منبع :یافته های تحقیق

روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق حاضر، روش تحقیق آمیخته است، بدین معناکه از دو روش کیفی و کمی استفاده می‌شود. در روش کیفی، متناسب با هدف‌های این پژوهش از روش پژوهش اسنادی و تحلیل محتوای کیفی با رویکرد قیاسی و روش توصیفی-استنتاجی استفاده شده است و داده‌های مورد نیاز

۱ Evgenidis and Tsagkanos
۲ Aboura and Roye
۳ Hubrich
۴ Park and Mercado
۵ Park
۶ Sandahl

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

از طریق تحلیل کیفی متون و مصاحبه عمیق فردی، جمع‌آوری شده است. جامعه آماری در بخش کیفی شامل خبرگان دانشگاهی می‌باشند که با روش تحقیق و فهم نظری و پژوهشی موضوع آشنایی کامل دارند و در بخش کمی کلیه مدیران و رؤسای شعب بر مبنای درجه بانک‌های دولتی و خصوصی استان گلستان می‌باشد. برای انتخاب نمونه تحقیق از دو روش نمونه‌گیری استفاده گردید. در بخش کیفی از نمونه‌گیری هدفمند به شیوه گلوله‌برفی و قضاوتی و در حد اشباع نظری تا ۱۵ خبره انتخاب و مضامین پایه و مضامین فراگیر از آن استخراج شده است. در بخش کمّی با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده براساس فرمول حجم نمونه کوکران بطور تصادفی تعداد ۳۸۴ نفر برای آزمون الگو انتخاب شدند. ابزار تحقیق در بخش کیفی، مصاحبه عمیق با خبرگان بود. در بخش کمّی، ابزار پرسشنامه بوده که براساس مضمون‌های بدست آمده از مصاحبه با خبرگان تهیه شده است. روایی در بخش کیفی از معیارهای تائیدپذیری، قابلیت اطمینان، انتقال‌پذیری، قابلیت اعتبار و در بخش کمی از روایی محتوایی و روایی سازه بهره گرفته شد. پایایی در بخش کیفی از دو روش بازآزمون (۹۳,۴ درصد) و روش توافق درون‌موضوعی بین کدگذاران (۷۷ درصد) و در بخش کمی از ضریب آلفای کرونباخ (۸۷ درصد) بدست آمد و مورد تأیید قرار گرفت. مدل کیفی تدوین شده موردنظر در قالب پرسشنامه به خبرگان داده شد و پس از دو مرتبه رفت و برگشت و اتفاق آراء بیش از ۹۰ درصد از خبرگان، مدل نهایی تأیید شد. در بخش کمی با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی، مدل مفهومی تدوین شده براساس دسته‌بندی مضمون‌های بدست آمده مورد بررسی قرار گرفته و برازش مدل تجربی تعیین گردید.

یافته‌های پژوهش

سوال اول پژوهش

مؤلفه‌های تشکیل دهنده الگوی پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری کدامند؟

براساس مطالعات مقالات و مصاحبه‌های انجام شده، مضامین بدست داده شده در خصوص مؤلفه‌های الگوی پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری در جدول شماره ۲ و ۳ آمده است.

جدول ۲: کدگذاری اولیه استخراج شده از مصاحبه‌ها در مورد مؤلفه‌های الگوی پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری

شماره	کدهای اولیه	شماره	کدهای اولیه
۱	رشد تولید ناخالص داخلی	۲۶	بررسی وضعیت تسهیلات اعطایی
۲	اطمینان از ارزش بنیادین دارایی‌ها	۲۷	نرخ سود تسهیلات

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

۳	شکاف قیمت دارایی	۲۸	استراتژی سیستمی
۴	تقارن اطلاعاتی	۲۹	مقررات بانکی
۵	نگهداری دارایی‌های ریسکی	۳۰	بازده معکوس بانک
۶	نگهداری دارایی‌های غیرنقد	۳۱	بتای (β) بخش بانکی
۷	انعطاف‌پذیری بازار پولی	۳۲	وام بانک مرکزی به بانک‌های تجاری
۸	قدرت اعتباردهی بانک	۳۳	رشد تولیدات صنعتی
۹	کاهش وام‌های غیرعملیاتی	۳۴	نسبت قیمت سود
۱۰	قابلیت نقدشوندگی سهام	۳۵	حقوق صاحبان سهام
۱۱	حاشیه نرخ ارز	۳۶	شاخص سهام واقعی
۱۲	حفظ نقدینگی	۳۷	بازده واقعی اوراق قرضه دولتی
۱۳	سرمایه‌گذاری خصوصی	۳۸	آموزش وام دهندگان و سرمایه‌گذاران
۱۴	قیمت دارایی‌های مالی	۳۹	آموزش اطلاعات مالی به وام گیرندگان
۱۵	ثبات قیمت‌ها	۴۰	تنظیم و نظارت بر مقررات اصول پایه
۱۶	سیاست‌های اتخاذ شده از سوی بانک	۴۱	سرپرستی و نظارت از روی احتیاط
۱۷	حاشیه سود خالص	۴۲	استانداردهای وام بانکی
۱۸	درآمد حاصل از تسهیلات	۴۳	فرآیند اعتباردهی سخت‌گیرانه
۱۹	ضمانت‌نامه بانکی	۴۴	سیاست‌های ارزی دولت
۲۰	میزان نقد دریافتی تعهدات	۴۵	بکارگیری استراتژی هوشمندانه
۲۱	صندوق مشترک سرمایه‌گذاری	۴۶	بررسی رفتارهای سرمایه‌گذاران
۲۲	سرمایه‌گذاری بانک	۴۷	کنترل نرخ تورم
۲۳	ذخیره عمومی و اختصاصی تسهیلات		
۲۴	گزارشگری مالی مستمر		
۲۵	بررسی میزان ذخیره مطالبات مشکوک الوصول		

منبع :یافته های تحقیق

جدول ۳: ابعاد و مؤلفه‌های الگوی پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری

ابعاد	مؤلفه
مدیریت جذب منابع	حفظ نقدینگی
	ثبات قیمت‌ها
	میزان نقد دریافتی تعهدات

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

	استراتژی سیستمی
	رشد تولیدات صنعتی
	انعطاف‌پذیری بازار پولی
	شکاف قیمت دارایی
	اطمینان از ارزش بنیادین دارایی‌ها
	سرمایه‌گذاری بانک
	سرمایه‌گذاری خصوصی
	رشد تولید ناخالص داخلی
افزایش سودآوری	قیمت دارایی‌های مالی
	بازده معکوس بانک
	بتای (β) بخش بانکی
	شاخص سهام واقعی
	نسبت قیمت سود
	نگهداری دارایی‌های غیرنقد
	کنترل نرخ تورم
	درآمد حاصل از تسهیلات
	بازده واقعی اوراق قرضه دولتی
	حاشیه سود خالص
مدیریت بهینه مصارف و تعهدات	نرخ سود تسهیلات
	بررسی وضعیت تسهیلات اعطایی
	استانداردهای وام بانکی
	وام بانک مرکزی به بانک‌های تجاری
	مقررات بانکی
	ضمانت‌نامه بانکی
	ذخیره عمومی و اختصاصی تسهیلات
	کاهش وام‌های غیرعملیاتی
	قدرت اعتباردهی بانک
مدیریت ارتباط با مشتری	صندوق مشترک سرمایه‌گذاری
	حقوق صاحبان سهام
	تقارن اطلاعاتی
	قابلیت نقدشوندگی سهام
	فرآیند اعتباردهی سخت‌گیرانه
	رفتارهای سرمایه‌گذاران

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

	آموزش وام دهندگان و سرمایه‌گذاران
	آموزش اطلاعات مالی به وام گیرندگان
مدیریت اقلام معوق و مشکوک	نگهداری دارایی‌های ریسکی
	گزارشگری مالی مستمر
	بررسی میزان ذخیره مطالبات مشکوک الوصول
	سرپرستی و نظارت از روی احتیاط
	تنظیم و نظارت بر مقررات اصول پایه
	سیاست‌های اتخاذ شده از سوی بانک
	بکارگیری استراتژی هوشمندانه
ارتقای فعالیت‌های ارزی	حاشیه نرخ ارز
	سیاست‌های ارزی دولت

منبع :یافته های تحقیق

در شکل زیر مدل کیفی پژوهش بر اساس مؤلفه‌های استخراج‌شده از متن مصاحبه‌ها و اسناد و همین‌طور نظر تیم خبره و پیشینه تجربی ارائه‌شده است. در این شکل هر یک از ابعاد در مدل نهایی جای گرفته و روابط بین آن‌ها مشخص شده است.

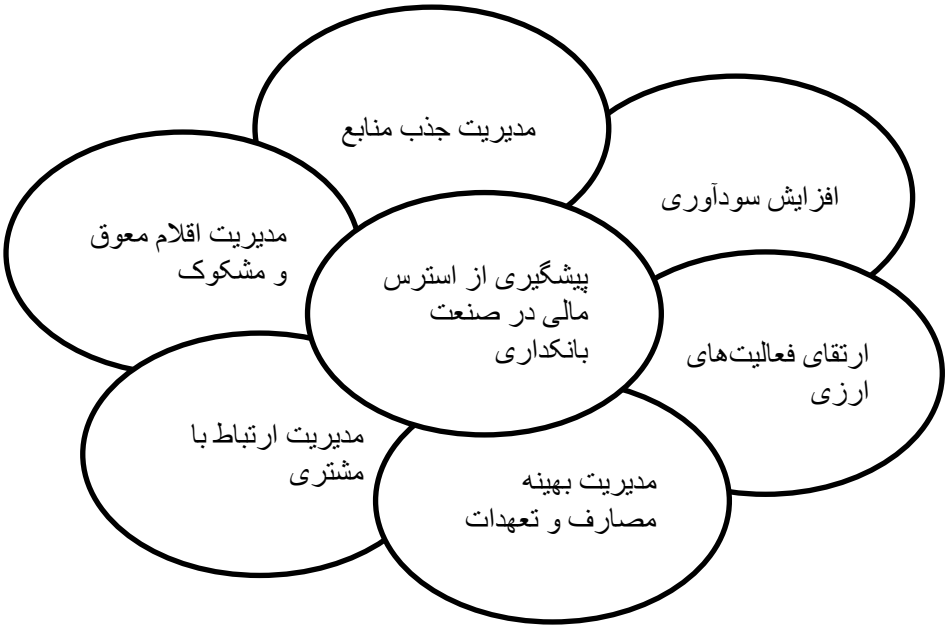

شکل (۱) مدل کیفی الگوی پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

منبع :یافته های تحقیق

سوال دوم پژوهش

آیا الگوی پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری دارای اعتبار است؟

نتایج یافته‌های جمعیت‌شناختی نمونه نشان داد که ۶۷/۵ درصد از نمونه مورد مطالعه مرد و ۳۲/۵ درصد زن بودند. در رابطه با توزیع مدرک تحصیلی، ۲۷ درصد لیسانس، ۵۹ درصد فوق لیسانس، ۱۴ درصد دارای مدرک تحصیلی دکتری بودند. از لحاظ سابقه کار، ۶۸ درصد کمتر از ۱۰ سال، ۶۰/۸ درصد بین ۱۱-۲۰ سال، ۲۲/۲ درصد بین ۲۱-۳۰ سال سابقه فعالیت داشتند.

برای تحلیل اطلاعات بخش کمّی از نرم‌افزار SPSS و Smart-PLS استفاده شد. مدل‌سازی معادلات ساختاری از دو بخش مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری تشکیل شده است و متغیرهای مدل در دو دسته متغیرهای پنهان و آشکار تقسیم‌بندی می‌شوند که متغیرهای پنهان نیز در سطوح مختلف به کار برده می‌شوند. بخش مدل اندازه‌گیری شامل سؤالات (شاخص‌ها) هر بُعد همراه با آن بُعد است و روابط میان سؤالات و ابعاد در این بخش مورد تجزیه‌وتحلیل قرار می‌گیرد. بخش مدل‌ساختاری نیز حاوی تمامی سازه‌های مطرح در مدل اصلی پژوهش است و میزان همبستگی سازه‌ها و روابط میان آنها در این قسمت مورد تمرکز واقع می‌شود. برای برازش مدل اندازه‌گیری از شاخص‌های بارعاملی، پایایی ترکیبی (CR)، آلفای کرونباخ (CA)، میانگین واریانس استخراجی (AVE) و شاخص نیکویی برازش (GOF) برای مدل ساختاری استفاده شده است که نتایج آن جدول (۴) ارائه شده است.

جدول ۴: معیار بارهای عاملی، آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی و روایی همگرا

ابعاد و مؤلفه‌های پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری	نشان	بارهای عاملی	ضریب آلفای کرونباخ (Alpha>0.7)	ضریب پایایی ترکیبی (CR>0.7)	میانگین واریانس استخراجی (۰/۵AVE>)
مدیریت جذب منابع	۱Q	۰/۶۱۱	۰/۸۶۲	۰/۸۸۹	۰/۵۲۳
	۲Q	۰/۶۸۴			
	۳Q	۰/۶۰۵			
	۴Q	۰/۵۷۹			
	۵Q	۰/۶۹۱			
	۶Q	۰/۶۰۷			
	۷Q	۰/۶۱۲			
	۸Q	۰/۶۰۵			
	۹Q	۰/۶۸۷			
	۱۰Q	۰/۶۹۰			

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

	۱۱Q	۰/۷۶۱			
افزایش سودآوری	۱۲Q	۰/۷۶۰	۰/۸۸۹	۰/۹۱۰	۰/۵۰۸
	۱۳Q	۰/۷۲۷			
	۱۴Q	۰/۷۴۸			
	۱۵Q	۰/۶۶۴			
	۱۶Q	۰/۴۸۱			
	۱۷Q	۰/۷۳۵			
	۱۸Q	۰/۷۶۳			
	۱۹Q	۰/۵۸۷			
	۲۰Q	۰/۷۹۱			
	۲۱Q	۰/۸۰۲			
مدیریت بهینه مصارف و تعهدات	۲۲Q	۰/۷۵۴	۰/۸۷۷	۰/۹۰۲	۰/۵۱۱
	۲۳Q	۰/۷۵۹			
	۲۴Q	۰/۷۴۱			
	۲۵Q	۰/۸۲۵			
	۲۶Q	۰/۷۵۴			
	۲۷Q	۰/۷۸۰			
	۲۸Q	۰/۵۱۴			
	۲۹Q	۰/۵۷۱			
	۳۰Q	۰/۶۸۰			
مدیریت ارتباط با مشتری	۳۱Q	۰/۷۸۳	۰/۸۹۰	۰/۹۱۳	۰/۵۶۷
	۳۲Q	۰/۷۳۲			
	۳۳Q	۰/۷۶۹			
	۳۴Q	۰/۸۲۱			
	۳۵Q	۰/۷۲۸			
	۳۶Q	۰/۶۹۲			
	۳۷Q	۰/۷۵۷			
	۳۸Q	۰/۷۳۳			
مدیریت اقلام معوق و مشکوک	۳۹Q	۰/۷۵۴	۰/۸۴۶	۰/۸۸۵	۰/۵۳۰
	۴۰Q	۰/۷۹۷			
	۴۱Q	۰/۸۱۳			
	۴۲Q	۰/۷۰۹			
	۴۳Q	۰/۴۵۱			
	۴۴Q	۰/۷۷۳			
	۴۵Q	۰/۷۳۴			
ارتقای فعالیت‌های ارزی	۴۶Q	۰/۸۹۶	۰/۷۷۹	۰/۹۰۰	۰/۸۱۹
	۴۷Q	۰/۹۱۴			

منبع :یافته های تحقیق

نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که شاخص‌های AVE (بیشتر از ۰/۵)، CR و CA (بیشتر از ۰/۷) در تمام سازه‌ها مناسب است و روایی همگرا تأیید می‌شود. در قسمت روایی واگرا، میزان

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

تفاوت بین شاخص‌های یک سازه با شاخص‌های سازه‌های دیگر در مدل مقایسه می‌شود. این کار از طریق مقایسه جذر AVE هر سازه با مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه‌ها محاسبه می‌گردد. در صورتی که سازه‌ها با شاخص‌های مربوط به خود همبستگی بیشتری داشته باشند تا با سازه‌های دیگر، روایی واگرای مناسب مدل تأیید می‌شود. برای این کار یک ماتریس باید تشکیل داد که مقادیر قطر اصلی ماتریس جذر ضرایب AVE هرسازه می‌باشد و مقادیر پایین قطر اصلی ضرایب همبستگی بین هر سازه با سازه‌های دیگر است. جذر AVE هرسازه از ضرایب همبستگی آن سازه با سازه‌های دیگر بیشتر شده است که این مطلب حاکی از قابل قبول بودن روایی واگرای سازه‌ها می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت، مدل اندازه‌گیری (از نظر پایایی انعکاسی، روایی سازه‌های انعکاسی) از برازش مناسبی برخوردار است. بر این اساس مشخص می‌شود که نشانگرهای انتخابی با زیربنای عاملی طرح تحقیق، از تناسب لازم برخوردارند. در ادامه، نتایج حاصل از تکنیک معادلات ساختاری جهت بررسی الگوی ساختاری روابط و برازش آن توسط نرم‌افزار پی.ال.اس ارائه شده است.

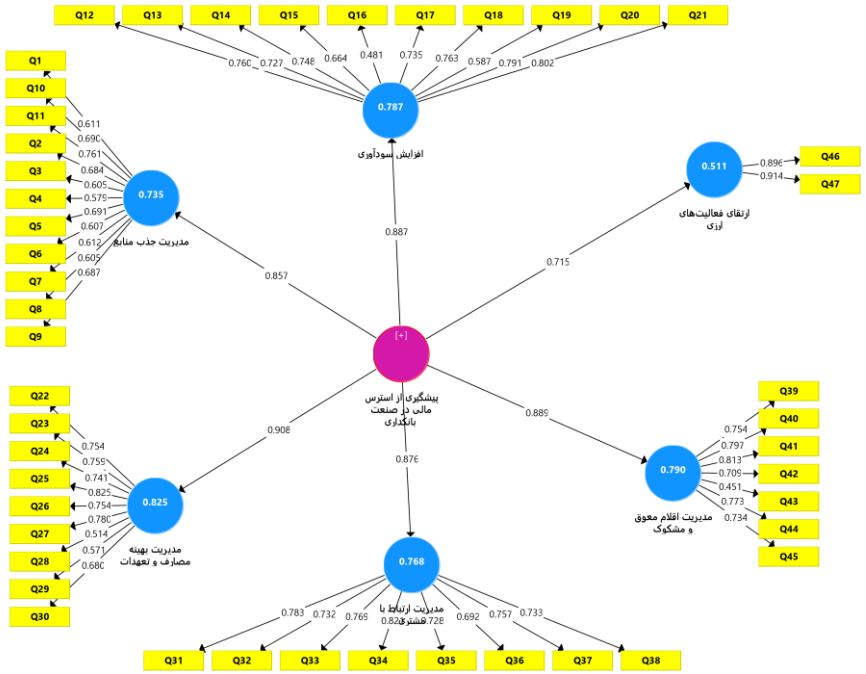

شکل (۲) مدل ساختاری در حالت ضرایب استاندارد

منبع :یافته های تحقیق

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

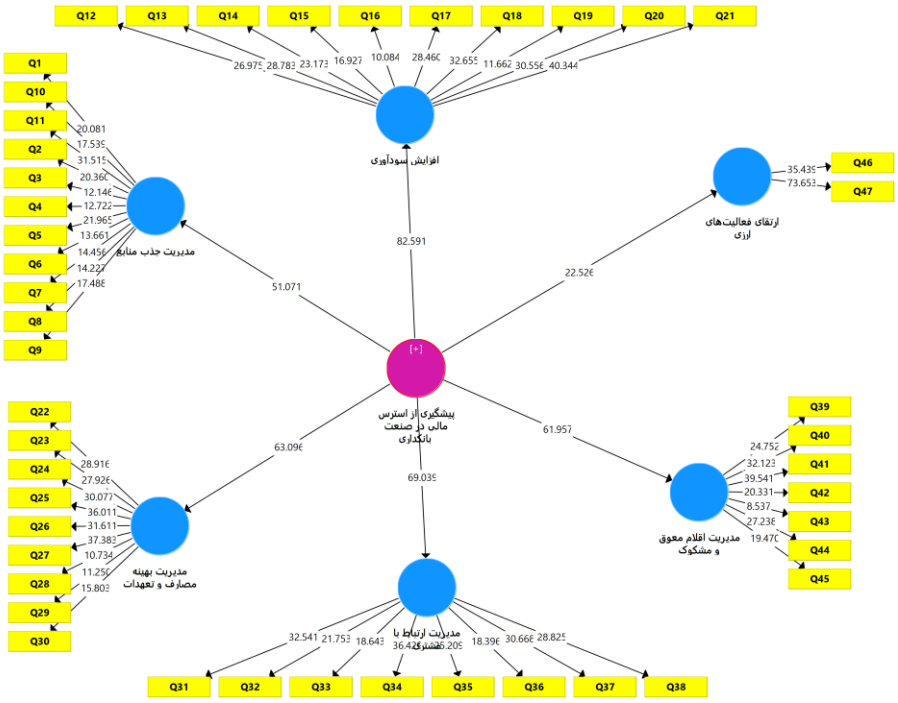

شکل (۳) مدل ساختاری در حالت ضرایب معناداری z

منبع :یافته های تحقیق

جدول ۵: معیار R، ضرایب معناداری z و سطح معناداری آن برای بررسی برازش مدل ساختاری

مسیر		R	t مقدار	نتیجه
پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری	مدیریت جذب منابع	۰,۸۵۷	۵۱,۰۷۱	تأیید
	افزایش سودآوری	۰,۸۸۷	۸۲,۵۹۱	تأیید
	مدیریت بهینه مصارف و تعهدات	۰,۹۰۸	۶۳,۰۹۶	تأیید
	مدیریت ارتباط با مشتری	۰,۸۷۶	۶۹,۰۳۹	تأیید
	مدیریت اقلام معوق و مشکوک	۰,۸۸۹	۶۱,۹۵۷	تأیید
	ارتقای فعالیت‌های ارزی	۰,۷۱۵	۲۲,۵۲۶	تأیید

**معنی‌داری کمتر از یک درصد

منبع :یافته های تحقیق

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

برازش مدل ساختاری با استفاده از ضرایب t به این صورت است که این ضرایب باید از ۱/۹۶ بیشتر باشند تا حداقل در سطح ۹۵ درصد معنادار بودن آن را تأیید کرد. سازه پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری با مدیریت جذب منابع با ضریب استاندارد ۰,۸۵۷، افزایش سودآوری با ضریب استاندارد ۰,۸۸۷، مدیریت بهینه مصارف و تعهدات با ضریب استاندارد ۰,۹۰۸، مدیریت ارتباط با مشتری با ضریب استاندارد ۰,۸۷۶، مدیریت اقلام معوق و مشکوک با ضریب استاندارد ۰,۸۸۹ و ارتقای فعالیت‌های ارزی با ضریب استاندارد ۰,۷۱۵، با داشتن آماره تی بالاتر از مقدار استاندارد ۱,۹۶ معنی‌دار می‌باشد. همانطور که درجدول ۵ ملاحظه می‌شود آماره تی برای کلیه روابط هر زیرمقیاس با سازه اصلی بالاتر از مقدار استاندارد ۱,۹۶ می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت مدل از نظر آماری مورد تأیید است.

معیار دیگر بررسی برازش مدل ساختاری ضرایب R^2 و شاخص Q^2 مربوط به متغیرهای مکنون درون‌زای (وابسته) مدل است. R^2 معیاری است که نشان از تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا دارد و سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳، و ۰/۶۷ به عنوان مقدارملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط، و قوی R^2 در نظر گرفته می‌شود. شاخص Q^2معیار قدرت پیش بینی مدل را مشخص می‌سازد و در صورتی که مقدار Q^2 درمورد یک سازه‌ی درون‌زا سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵، و ۰/۳۵ باشد به ترتیب از قدرت پیش بینی ضعیف، متوسط و قوی سازه با سازه‌های مربوط به آن را دارد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲).

جدول ۶: برازندگی الگوی پیشگیری از استرس مالی

متغیرهای مکنون	معیار R^2	معیار Q^2 (=1-SSE/SSO)	GoF
مدیریت جذب منابع	۰,۷۳۵	۰,۲۸۹	۰/۶۵۱
افزایش سودآوری	۰,۷۸۷	۰,۳۷۱	
مدیریت بهینه مصارف و تعهدات	۰,۸۲۵	۰,۳۸۹	
مدیریت ارتباط با مشتری	۰,۷۶۸	۰,۴۰۴	
مدیریت اقلام معوق و مشکوک	۰,۷۹۰	۰,۳۸۸	
ارتقای فعالیت‌های ارزی	۰,۵۱۱	۰,۳۹۹	

منبع :یافته های تحقیق

همانطور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود، همه مقادیر R^2 برای متغیرهای مکنون درون‌زا درحد متوسط هستند به جز متغیر ایجاد دفتر اخذ مجوز فناوری که در حد متوسط است، و این نشان از

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

تأثیر متوسط متغیر برون‌زا بر دیگر متغیرهای درون‌زا دارد. شاخص Q^2 برای همه متغیرهای مکنون درون‌زا درحد متوسط، و برای متغیر قابلیت ساختاری، قابلیت درک تشخیص کارآفرینانه، ارتقاء زیرساخت‌ها در دانشگاه در حد قوی است، که نشان از قدرت پیش بینی مدل را دارد. مقدار شاخص نیکویی برازش (GOF)، مقدار ۰/۵۲۹ به‌دست آمد. با توجه به اینکه سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵، و ۰/۳۶ به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط، و قوی برای GoF معرفی شده است، این شاخص درحد قوی است. بنابراین می‌توان گفت، مدل ساختاری از برازش مناسبی برخوردار است یعنی الگوی استخراج شده از داده‌های کیفی با داده‌های جمع‌آوری شده از شرکت کنندگان دراین پژوهش از اعتبار مناسبی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش ارائه الگوی پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری بود. نتایج نشان داد که مدیریت جذب منابع، افزایش سودآوری، مدیریت بهینه مصارف و تعهدات، مدیریت ارتباط با مشتری، مدیریت اقلام معوق و مشکوک و ارتقای فعالیت‌های ارزی از ابعاد اصلی در پیشگیری از استرس مالی در صنعت بانکداری می‌باشد. این یافته با نتایج رضاقلی‌زاده و رجب‌پور (۱۳۹۹)، فلاح پور و همکاران (۱۳۹۸)، حیدریان و همکاران (۱۳۹۸)، ابراهیمی شقاقی و همکاران (۱۳۹۸)، معطوفی (۱۳۹۷)، طالبی و همکاران (۱۳۹۷)، رهنمای رودپشتی و همکاران (۱۳۹۶)، یائو۱ و همکاران (۲۰۲۰)، ایشراکیه۲ و همکاران (۲۰۲۰)، سیپولینی و میکالیونت۳ (۲۰۱۹)، پولات و اوزکان۴ (۲۰۱۹)، ابورا و روی۵ (۲۰۱۷)، سندال۶ و همکاران (۲۰۱۳) همخوانی دارد و در یک راستاست. اگرچه ارتقای عملیات ارزی بانک‌ها در شرایط کنونی کمی سخت به نظر برسد اما شاید بتوان با بکارگیری برنامه‌ها و راهکارهای هوشمندانه نسبت به اهداف تعیین شده اقدام کرد. برای اینکه بانک‌ها فعالانه در گره‌گشایی از تراز تجاری کشور تاثیرگذار باشد، انتظار می‌رود هر آن چیزی را که از دست بانک‌ها برای بالا بردن حجم عملیات ارزی برمی‌آید، انجام گردد، البته که در کنار این شرایط باید دیپلماسی سیاسی-اقتصادی کشور نیز بیش از پیش تقویت شود چرا که هیچگاه در انزوا نمی‌توان به رشد و توسعه دست یافت. ابراهیمی شقاقی و همکاران (۱۳۹۸) بیان داشتند

۱ Yao
۲ Ishrakieh
۳ Cipollini and Mikaliunaite
۴ Polat and Ozkan
۵ Aboura and Roye
۶ Sandahl

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

براساس نتایج به دست آمده شاخص استرس مالی تا سال ۱۳۸۷ تقریباً روند ثابت و نزدیک به صفر داشته است. از سال ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ روند افزایش داشته است و از سال ۱۳۹۲ به بعد کاهش یافته است. شاخص ترکیبی نااطمینانی استرس مالی متغیری است که برای نشان دادن اثر نااطمینانی حاصل از استرس مالی بر رشد اقتصادی به کار رفته است. استرس مالی مانعی برای رشد اقتصادی است و متغیرهای مخارج دولت، مالیات‌ها، نقدینگی و حاشیه نرخ ارز که به‌عنوان شاخص‌هایی از نحوه مدیریت دولت در سیاست‌های مالی، پولی و ارزی است. ایشراکیه و همکاران (۲۰۲۰) بیان داشت عوامل پولی و واقعی مانند حجم پول، سطح قیمت‌ها، انتظارات در رابطه با تورم داخلی، خالص بازدهی پول خارجی، سرمایه‌گذاری، اندازه دولت و درآمدهای نفتی بر حاشیه ارزی بازار موازی، نرخ ارز حقیقی و سطح قیمت‌ها اثر دارند. سیاست کاهش ارزش پول داخلی، باعث افزایش در سطح قیمت‌ها دارد. این سیاست همچنین در کوتاه‌مدت موجب کاهش حاشیه ارزی شده، اما پس از آن، حاشیه ارزی رشد کرده و به مقدار اولیه خود نزدیک می‌شود. افزون بر آن، این سیاست در سال اول موجب افزایش نرخ ارز حقیقی خواهد شد، اما پس از آن، نرخ ارز حقیقی کاهش و در میزانی بالاتر از وضعیت اولیه قرار خواهد گرفت. همچنین، موجب کاهش در سطح تولید و افزایش ریالی درآمدهای نفتی دولت خواهد شد. این سیاست در ابتدا، باعث افزایش ذخایر خارجی شده، اما پس از آن، کاهش یافته تا به مقدار اولیه خود نزدیک شود. با توجه به نتایج حاصل از الگوی ارائه شده پیشنهاداتی ارائه گردیده است که در ذیل بدان‌ها اشاره می‌شود.

پیشنهاد می‌شود بانک از سپرده‌های دیداری بهره ببرد. سپرده‌های دیداری متعلق به بانک بوده و این سپرده‌ها بدون سود است. در مقابل سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و بلندمدت مشمول پرداخت سود هستند و سپرده‌های هزینه‌ای برای بانک به شمار می‌روند.

یکی از چالش‌های بانک‌ها اعطای تسهیلات دستوری به بخش‌های اقتصادی با نرخ‌های ترجیحی و ریسک بالاست که می‌تواند منجر به کاهش درآمد و افزایش معوقات آنها شود. بنابراین پیشنهاد می‌شود این نوع دستورات از سیستم بانکی حذف گردد و طبق مقررات برخورد گردد (که سبب می‌شود بدون تحلیل هزینه – فایده و توجیه اقتصادی از پروژه‌های کم – بازده حمایت می‌شود).

بر اساس قانون رفع موانع تولید، بانک‌ها دارایی‌های غیربانکی خود از جمله سرمایه‌گذاری‌ها و املاک خود را واگذار کنند، در غیراین صورت مشمول مالیات با نرخ‌های بسیار بالا بر اساس ارزش روز آن دارایی‌ها می‌شوند. این موضوع با توجه به عدم‌واگذاری دارایی‌ها توسط بانک‌ها، منجر به تحمیل مالیات سنگین بر سهامداران بانک‌ها می‌شود.

پیشنهاد می‌شود بانک‌ها با حفظ نقدینگی و سرمایه‌گذاری به رشد تولیدات صنعتی کمک کرده و این امر منجر به رشد تولید ناخالص داخلی خواهد شد.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

می‌توان گفت مدیران بانک با دارابودن مهارت‌های انسانی و ادراکی مناسب، می‌توانند به اهداف جذب منابع مالی و مدیریت بهینه منابع دست یابند. این امر مستلزم این است که آنها در فعالیت‌هایشان از آگاهی‌های لازم در زمینه ایجاد ارتباط مطلوب و صمیمی، فراهم کردن محیط امن و قابل قبول برای همکاری دیگران، داشتن اعتماد به نفس، انگیزه کافی، تأثیر گفتار و کردار خود بر دیگران و غیره برخوردار باشند.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

منابع

۱. اکبری، حمید و جوان امانی، ودود (۱۴۰۱)،بررسی تاثیر کیفیت خدمات بانکداری بر رضایت مندی مشتریان با استفاده از مدل سروکوال(مورد مطالعه: بانک مسکن شعب تهران)، فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی،شماره چهلم،صص ۶۴ـ۴۳.

۲. پورغلامرضائی، محمد ؛ سالاری، یاسر؛ سلاجقه، سنجر وسمانه مهدیزاده فرسنگی(۱۴۰۰)، میزان شناخت از عقود بانکداری اسلامی (مورد مطالعه: یک بانک خصوصی)، فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی،شماره سی و هفتم ،صص ۲۲۵ـ۲۰۳.

۳. رجبی خانقاه, عبداله, نیکومرام, هاشم, تقوی, مهدی, رهنمای رودپشتی, فریدون, فلاح شمس, میرفیض. (۱۳۹۶). طراحی وتبیین الگویی برای پیش بینی شوک های نرخ ارز و آزمون استرس ارز در ایران. دانش سرمایه‌گذاری, ۶(۲۴), ۲۵۱-۲۷۴.

۴. رستم زاده، پرویز؛ شهنازی، روح الله؛ نیسانی، محمدصادق (۱۳۹۷) شناسایی عوامل موثر بر ریسک اعتباری در صنعت بانکداری ایران با استفاده از آزمون استرس، تحقیقات مدل سازی اقتصادی، شماره ۳۲، ۹۱-۱۲۹.

۵. فلاح پور، سعید؛ شیرکوند، سعید؛ قنبری، اکبر (۱۳۹۸) طراحی شاخص استرس مالی در نظام مالی ایران با رویکرد نظریه پرتفوی، فصلنامه نظریه های کاربردی اقتصاد، سال ششم، شماره ۲، ۱۴۴-۱۰۹.

۶. کردلویی، حمیدرضا؛ آسیایی طاهری، فاطمه (۱۳۹۵) تعیین شاخص استرس مالی در بازار های بانکداری، ارز و بیمه، مدیریت کسب و کار، دوره ۸، شماره ۳۰، صفحه ۱-۱۸.

۷. کردلویی، حمیدرضا؛ ذوالفقاری، فائزه (۱۳۹۵) بررسی اثرات پویای استرس مالی بر عملکرد صنعت بانکداری ایران، مجله مدیریت کسب و کار، پیاپی ۳۲، ۴۵-۶۱.

۸. معطوفی, علیرضا, ولیان, حسن. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین کیفیت سود و استرس مالی در بورس اوراق بهادار تهران. مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار, ۹(۳۶), ۲۵۱-۲۷۲.

۹. معطوفی, علیرضا. (۱۳۹۷). تبیین مشخصه های استرس مالی در بازار سرمایه ایران. دانش سرمایه‌گذاری, ۷(۲۶), ۲۳۷-۲۵۸.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

۱۰. معطوفی، علیرضا؛ لشکربلوکی، علی (۱۳۹۵) بررسی ارتباط محافظه کاری مشروط(شرطی) و محافظه کاری غیرمشروط(غیرشرطی) حسابداری با استرس مالی در بورس اوراق بهادار تهران، بورس اوراق بهادار، سال نهم، شماره ۳۴، ص ۵-۲۵.

۱۱. معطوفی (۱۳۹۳)، بررسی مشخصه های استرس مالی در بازار سرمایه ، رساله دکتری.

۱۲. حیدریان، مریم؛ فلاحتی، علی؛ کریمی، محمدشریف (۱۳۹۸) محاسبه شاخص استرس مالی و تحلیل تأثیرهای آن بر رشد اقتصادی ایران؛ کاربردی از مدل خودرگرسیون مارکف ـ سوئیچینگ، تحقیقات مالی، مقاله ۵، دوره ۲۱، شماره ۳، صفحه ۴۱۷-۴۴۷.

۱۳. ابراهیمی شقاقی, مرضیه, رهنمای رودپشتی, فریدون, مداحی, محمد ابراهیم, نیکومرام, هاشم, ترابی, تقی. (۱۳۹۸). مطالعه اثر شاخص استرس مالی بر رشد اقتصادی در ایران (رویکرد مقایسه ای مدل خطی و غیر خطی). دانش مالی تحلیل اوراق بهادار, ۱۲(۴۲), ۸۵-۱۰۶.

۱۴. رضاقلی زاده, مهدیه, رجب پور, حسنا. (۱۳۹۹). استرس مالی، ریسک سیاسی و رشد اقتصادی: شواهدی جدید از ایران. فصلنامه علمی پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی, (), -. doi: ۲۰۲۰,۵۳۲۲۵,۵۸۳۷/egdr.۱۰,۳۰۴۷۳

15. Aboura, S., & Roye, B. v. (۲۰۱۷). Financial stress and economic dynamics: The case of France. International Economics, ۱۴۹, ۵۷-۷۳. doi:https://doi.org/۱۰,۱۰۱۶/j.inteco.۲۰۱۶,۱۱,۰۰۱

16. Cevika, E.I., Dibooglu, S. and Kenc, T. (۲۰۱۳). "Measuring financial stress in Turkey". Journal of Policy Modeling, ۳۵(۲): ۳۷۰–.۳۸۳

17. Dargahi, H. (۲۰۱۰) An Index of Financial Stress for Economic Growth Analysis Using Macro Data: Case of a Developing Economy.

18. Davig, T., and Hakkio, C. (۲۰۱۰) What is the effect of financial stress on economic activity? Available at http://ideas.repec.org/a/fip/fedker/y۲۰۱۰iqiip۳۵-۶۲nv.۹۵no.۲.html.

19. Duca, M.L., and Peltonen, T.A. (۲۰۱۱). Macro-Financial Vulnerabilities and Future Financial Stress Assessing Systemic Risks and Predicting Systemic Events. Available athttp://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp۱۳۱۱.pdf.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

20. Elsayed, A. H., & Yarovaya, L. (۲۰۱۹). Financial stress dynamics in the MENA region: Evidence from the Arab Spring. Journal of International Financial Markets, Institutions and Money, ۶۲, ۲۰-۳۴. doi:https://doi.org/۱۰,۱۰۱۶/j.intfin.۲۰۱۹,۰۵,۰۰۴
21. Evgenidis, A., & Tsagkanos, A. (۲۰۱۷). Asymmetric effects of the international transmission of US financial stress. A threshold-VAR approach. International Review of Financial Analysis, ۵۱, ۶۹-۸۱. doi:https://doi.org/۱۰,۱۰۱۶/j.irfa.۲۰۱۷,۰۳,۰۰۳
22. Ferrer, R., Jammazi, R., Bolós, V. J., & Benítez, R. (۲۰۱۸). Interactions between financial stress and economic activity for the U.S.: A time- and frequency-varying analysis using wavelets. Physica A: Statistical Mechanics and its Applications, ۴۹۲, ۴۴۶-۴۶۲. doi:https://doi.org/۱۰,۱۰۱۶/j.physa.۲۰۱۷,۱۰,۰۴۴
23. Hakkio, C.S., and Keeton, W.R., (۲۰۰۹). "Financial Stress: What Is It, How Can It Be Measured, and Why Does It Matter?", Available at http://ideas.repec.org/a/fip/fedker/y۲۰۰۹iqiip۵-۵۰nv.۹۴no.۲.html.
24. Hubrich, K., & Tetlow, R. J. (۲۰۱۵). Financial stress and economic dynamics: The transmission of crises. Journal of Monetary Economics, ۷۰, ۱۰۰-۱۱۵. doi:https://doi.org/۱۰,۱۰۱۶/j.jmoneco.۲۰۱۴,۰۹,۰۰۵
25. Illing, M., and Liu, Y., (۲۰۰۶). "Measuring Financial Stress in a Developed Country: An Application to Canada", Journal of Financial Stability, Vol. ۲, No. ۳, PP. .۲۴۳-۲۶۵
26. Ishrakieh, L. M., Dagher, L., & El Hariri, S. (۲۰۲۰). A financial stress index for a highly dollarized developing country: The case of Lebanon. Central Bank Review. doi:https://doi.org/۱۰,۱۰۱۶/j.cbrev.۲۰۲۰,۰۲,۰۰۴
27. Park, C.Y. and Mercado Jr., R.V. (۲۰۱۴); "Determinants of financial stress in emerging market economies". Journal of Banking and Finance, Vol. ۴۵, PP. ۱۹۹–.۲۲۴

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

28. Park, C.Y., Rogelio, V., and Mercado, J. (۲۰۱۳). Determinants of Financial Stress in Emerging Market Economies, Asian Development Bank, No. ۳۵۶
29. Polat, O., & Ozkan, I. (۲۰۱۹). Transmission mechanisms of financial stress into economic activity in Turkey. Journal of Policy Modeling, ۴۱(۲), ۳۹۵-۴۱۵. doi:https://doi.org/۱۰,۱۰۱۶/j.jpolmod.۲۰۱۹,۰۲,۰۱۰
30. Sandahl, J.F., Holmfeldt, M., Rydén, A. and Strömqvist, M., (۲۰۱۳) An index of financial stress for Sweden. Available at http://www.riksbank.se/Upload/Rapporter/۲۰۱۱/POV_۲/er_۲۰۱۱_۲_forsssandahl_holmfeldt_ryden_stromqvist.pdf.
31. Stona, F., Morais, I. A. C., & Triches, D. (۲۰۱۸). Economic dynamics during periods of financial stress: Evidences from Brazil. International Review of Economics & Finance, ۵۵, ۱۳۰-۱۴۴. doi:https://doi.org/۱۰,۱۰۱۶/j.iref.۲۰۱۸,۰۲,۰۰۶
32. Yao, X., Le, W., Sun, X., & Li, J. (۲۰۲۰). Financial stress dynamics in China: An interconnectedness perspective. International Review of Economics & Finance, ۶۸, ۲۱۷-۲۳۸. doi:https://doi.org/۱۰,۱۰۱۶/j.iref.۲۰۲۰,۰۴,۰۰۴

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-24]